

naar de kwartalen voor de verschillende demographische eenheden van Nederland. Zij geven in het algemeen geen ander beeld dan te verwachten was. Het zuiden en Utrecht zijn ongunstig, het noorden gunstig voor het leven der 0—1 jarigen in den zomer; lager temperatuur en lager geboortencijfer verklaren m. i. de groote verschillen niet geheel. Hooge zomertoppen der kindersterfte vertoonen de steden Maastricht, Tilburg, Nijmegen, Enschedé, Utrecht, Groningen in 1911, hetgeen ook niet te verwonderen is, naar datgene wat de statistiek der sterfte ons omtrent dit punt heeft geleerd. Wel opmerkenswaardig is echter de lage zomertop van den Haag in 1911; terwijl in het laatste 4de gedeelte der vorige eeuw den Haag, niet-tegenstaande het kleiner geboortencijfer, Rotterdam in de hoogte van den zomertop der sterfte ver overtrof, is in 1911 bij minder groot verschil in het aantal der geboorten per 1000 inwoners, de zomersterfte in beide steden ongeveer gelijk geworden; nog in 1904 stierven er te 's-Gravenhage 14 pCt. der 0—1 jarigen, tegen 13.1 te Rotterdam, in 1911 waren de cijfers 10.1 pCt., tegen 10.3, Ref. is overtuigd van den invloed eener bedaarde propaganda, vooral als die door vertrouwbare cijfers wordt gesteund, en is dan ook geneigd de opvallende verbetering in den Haag, blijkende uit het betrekkelijk geringe verlies aan jonge levens in het heete jaar 1911, aan de bemoeiingen der Haagsche commissie sedert 1908 toe te schrijven.

Eindelijk zij even vermeld, dat hoffelijk in deze aflevering wordt erkend, dat de commissie zich in de beoordeeling van de conclusie van FALKENBURG en Ref. vergist heeft (zie dit *Tijdschrift* 1911 II, bldz. 1900).

Tenslotte moge de opmerking hier plaats vinden, dat de uitkomsten der Haagsche commissie door de gezondheidscommissie van 's-Gravenhage worden gepubliceerd. Ref. twijfelt er niet aan of, op aanvraag, kan de belangstellende wel een exemplaar verkrijgen; maar het is toch te hopen, dat het werk als het eenmaal compleet zal zijn, in den boekhandel verkrijgbaar zij. Het zou te betreuren zijn, als zulk zorgvuldig werk later slechts in, op den duur teloorgaande, afleveringen moeilijk bereikbaar zou wezen. R. H. SALTET.

Ueber Behandlung der Hauttuberkulose von Prof. DOUTRELEPONT in Bonn. Sammlung zwangloser Abhandlungen aus dem Gebiete der Dermatologie, der Syphilidologie und der Krankheiten des Urogenitalapparates, herausgegeben von Prof. JADASSOHN. Band I, Heft 6. HALLE a. S. CARL MARHOLD Verlagsbuchhandlung 1912. Prijs 1.20 mark.

In n°. 6 der *zwanglose Abhandlungen* bespreekt de oud-hoog-

leeraar DOUTRELEPONT de behandeling der huidtuberculose, waarover hij in zijn veeljarige werkzaamheid als hoofd der dermatologische kliniek te Bonn zooveel ervaring heeft kunnen opdoen. Hij begint met een korte beschrijving der tuberculosis cutis, waarvan hij wegens de verscheidenheid der klinische beelden en het verloop drie hoofdvormen onderscheidt: tuberculosis propria cutis et mucosae, tuberculosis luposa (lupus vulgaris) en tuberculosis colliquativa (scrofuloderma). Ook de zoogenaamde tuberkulieden (lupus pernio, lichen scrofulosorum, erythema induratum, lupoïed BOECK, folliclis en acnitis) worden door hem genoemd. DOUTRELEPONT is overtuigd, dat het zal blijken, dat de meeste tuberculieden echte tuberculieden en geen toxituberculieden zijn. Hij zelf kon den granulaireren vorm van het tuberkulosevirus (MUCH) in gevallen van lupus pernio en erythema induratum aantoonen,

Bij de algemeene behandeling doet DOUTRELEPONT zich als een warm voorstander van tuberculine kennen, waarvan hij meermalen uitstekende uitkomsten heeft gedemonstreerd. Hij wendt het in alle daarvoor geschikte gevallen van huidtuberculose aan en is overtuigd, dat door langdurige en herhaalde aanwending van dit middel alleen volkomen genezing te verkrijgen is. De behandeling duurt echter lang en eischt klinische contrôle, waardoor het om finantieele redenen bij deze huidlijders, die meestal tot de arme bevolking behooren, niet uitsluitend kan toegepast worden. Als ondersteuningsmiddel voor de plaatselijke behandeling bleef hij het echter ook in deze gevallen aanwenden.

De oude en nieuwere methoden van plaatselijke behandeling worden door hem uitvoerig beschreven, terwijl hij later nog een kritische beschouwing over de waarde dezer verschillende methoden geeft, vooral met het oog op den van praktisch standpunt meest belangrijken lupus vulgaris.

DOUTRELEPONT komt tot de verblijdende slotsom, dat wij bij de bestrijding van dit ernstige huidlijden in alle opzichten veel zijn vooruitgegaan. Dit blijkt vooral duidelijk in landen als Denemarken, waar door het FINSEN-instituut de bestrijding van lupus als volksziekte op doeltreffende wijze werd georganiseerd. Terwijl bij de oprichting van dit instituut vooral zware ten deele hopelooze gevallen onder behandeling kwamen, zijn deze nu steeds zeldzamer geworden en melden zich thans hoofdzakelijk lijders met weinig uitgebreide vormen aan, die binnen korten tijd tot volkomen genezing kunnen gebracht worden. DOUTRELEPONT hoopt, dat dit ook spoedig het geval moge zijn in Duitschland, waar thans het centraal-comité tot bestrijding der tuberculose ook lupus tot het terrein van zijn werkzaamheid heeft verklaard. Op initiatief van dit centraal comité is thans

door de regeeringen der verschillende Duitsche Staten een onderzoek gelast, met het doel om de behoeftige lupuslijders op te sporen en voor allen een doeltreffende behandeeling mogelijk te maken.

M. S. GUTTELING.

Die Digitalis-Therapie. Ihre Indikationen und Kontraindikationen von Dr. ARTHUR W. MEYER, Jena. Verlag von GUSTAV FISCHER, 1912, Prijs 4 mark.

De schrijver, vroeger assistent aan de medische kliniek van prof. KREHL te Heidelberg, begint met een historisch overzicht, dat ruim is opgevat. WITHERING, de grondlegger der digitalisbehandeling, gaf in 1786 de indicatie, het aanwezig zijn van teekenen van insufficiëntie van het hart, volkomen juist aan, al was die insufficiëntie zelf in dien tijd nog volkomen onbekend. Verblind door de schitterende werking der digitalis bij waterzucht, is men het middel gaan toepassen bij tal van ziekten en is de digitalis een universeel geneesmiddel geworden. Teleurstellingen konden niet uitblijven met het gevolg, dat de digitalis òf in vergetelheid is geraakt, òf althans niet op haar juiste waarde is geschat. Eerst later is men in hoofdzaak teruggekomen tot de oorspronkelijke indicatie en nu, 125 jaar na de ontdekking der heilzame werking en nadat tal van klinici en experimentatoren hun licht hebben doen schijnen, is men nog niet instaat scherpe indicaties en contra-indicaties aan te geven, iets, wat te denken geeft voor hen, die dwepen met nieuwe middelen.

Na een korte uiteenzetting der proefondervindelijke pharmacologie worden de aanwijzingen en tegenaanwijzingen ten opzichte van den rythme van den pols en bij de verschillende hartgebreken uitvoerig behandeld naar aanleiding der literatuur en op grond van eigen ervaring. Wat den pols betreft, valt op te merken, dat allerlei arhythmieën door digitalis kunnen ontstaan. Komen zij onder het gebruik van digitalis te voorschijn, dan vormen zij als regel een tegenaanwijzing voor het verder gebruik. Zijn echter arhythmieën aanwezig, dan is althans bij vele met digitalis een proef te nemen, daar de ervaring leert, dat zij dikwijls door digitalistoediening verdwijnen. Algemeen erkend is de gunstige werking bij den pulsus irregularis perpetuus, doch ook bij den frequenten regelmatigen pols en bij de paroxysmale tachycardie kan digitalis uitstekende diensten verleen, terwijl bradycardie geen tegenaanwijzing is.

De behandeling der hartgebreken begint met een algemeen overzicht. Op enkele punten zij de aandacht gevestigd. De werking der digitalis is niet onberekenbaar, doch hangt af van den toestand van het hart. Ook bij lichte graden van insufficiëntie is een heilzame